

Мирјана Маринковић, ТУРСКА КАНЦЕЛАРИЈА КНЕЗА
МИЛОША ОБРЕНОВИЋА (1815-1839), Историјски институт
САНУ, Београд 1999, стр. 214

О раздобљу владавине кнеза Милоша Обреновића писано је доста у нашој историографији. Ослобађање од турског ига, стицање аутономије, изградња државне власти политичке борбе; личност и методи кнежеве владавине, као и друштвене прилике онога времена, привлачили су пажњу многих историчара. Најзначајније радове у овој области дали су Михаило Гавриловић, Владимир Стојанчевић и Радош Љушић. Али, и поред великог броја радова, епоха владавине кнеза Милоша истраживачки још увек није исцрпљена. У историографији се и даље осећа недостатак радова заснованих на турским документима, који би, сигурно, бацили сасвим ново светло на ово раздобље наше прошлости.

Мирјана Маринковић, историчар млађе генерације, по основном образовању је турколог. Знање турског језика омогућило јој је да Милошеву владавину сагледа из до сада мало осветљеног угла - на основу кнежеве преписке са турским званичницима која је вођена посредством Турске канцеларије. О овој установи готово да и није писано у домаћој историографији. Као и Књажевска, Турска канцеларија никада није формално основана. Потребно да се општи са Турцима, нарочито онима изван Србије, наметала је кнезу вођење преписке на турском

уместо на француском или грчком језику који су такође били у употреби. Током првих година учвршћивања српске и лаганог потискивања турске власти у Србији, Турска канцеларија се у пракси сводила на Народну канцеларију чији је главни задатак био одржавање везе између кнеза Милоша и београдског везира. Поред Народне канцеларије кнез Милош је имао и личну канцеларију у којој је радио и ћатиб (писар) турског језика. Развојем српске државе и умножавањем њених послова и преписка вођена на турском језику постајала је све обимнија.

У истраживањима ауторка се највише служила необјављеном архивском грађом похрањеном у Фонду Књажевске канцеларије и Збирци Мите Петровића у Архиву Србије. Од докумената на турском језику, који су похрањени у фонду *Турци са сџране кнезу Милошу*, М. Маринковић је издвојила аутентична акта Канцеларије, тј. писма кнеза Милоша на турском језику и преводе писама која је канцеларија добијала од турских политичара и на основу њих одредила оквире истраживања. Књига започиње представљањем рада и развитака личне канцеларије кнеза Милоша. Потом су дате биографије писара Турске канцеларије. У првој половини XIX века многи Срби могли су да се споразумевају на тур-

ском језику, али за вођење званичне преписке то није било довољно. За овакву службу било је неопходно добро познавање турског језика и способност да се кнежеве поруке саопште у изворном облику на негованом канцеларијском турском језику. Из тих разлога, већина писара била је турског или грчког порекла. Први лични писар кнеза Милоша за турски језик био је Димитрије Ђорђевић. Мула Салих, крагујевачки муселим, обављао је исту дужност, али је за кнеза завршавао и многе поверљиве послове: откуп турских имања, купљење харача и др. Најзначајније личности Турске канцеларије били су Алекса Симић и Аврам Петронијевић. Они не само да су били врсни познаваоци турског језика, већ су се истакли и као способни политичари који су знатно утицали на кнежевину политику према Турцима. У Турској канцеларији радили су још и Ђорђе Поповић Ђелеш, Ђорђе Евангелидис, Коста Стојановић Сараф, Александар Петропулос, Богос Ованес и Георги (Ђорђе) Божиновић. Изузев писарским, они се нису истицали другим способностима. Чиновници Турске канцеларије углавном су били људи без систематског образовања, који су стицајем околности знали турски језик, али се већ тада водило рачуна и о образовању будућих драгомана (преводилаца). Значајно је да, у поређењу са другим канцеларијама тог времена, Турска канцеларија кнеза Милоша за њима није много заостајала.

Ауторка је посебно проучила одно-

се кнеза Милоша са централном турском влашћу, суседним турским пашама и београдским везирима. Уочљиво је да се кнез Милош ретко лично обраћао султану Махмуду II. Он се Цариграду најчешће обраћао посредно, преко београдског или видинског везира. Занимљив је језик којим је вођена кнежева преписка, начин обраћања и однос према турским политичарима. У писмима које је слао Турцима кнез Милош није онај силни Милош каквим га познајемо из домаћих извора, већ понизни слуга, одани вазал и пријатељ Царства. Ипак, како примећује ауторка, он је умео да буде и оштар и енергичан, нарочито када су били у питању погранични спорови са Турцима. Његову преписку са турским званичницима, дакле, карактерише осећај мере и реализма. Он је са Турцима умео "и ратовати и трговати и преговарати".

Књизи је приложено неколико карактеристичних аката из архиве Турске канцеларије која дочаравају њен аутентичан израз. Уз факсимиле аката и писама додати су и њихови преводи на српски језик и латиничне транскрипције турског текста, као и факсимили печата којима су се служили кнез Милош и писари Турске канцеларије. Ауторка се трудила да у преводима сачува језичку патину и китњаст стил који је карактеристичан за турску преписку. Такође је израдила и речник мање познатих речи и израза. Све ово даје књизи карактер приручника који ће бити користан будућим истраживачима.

Мр Александра Вулејић